

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-1

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

(History and its Theory and History and its Practice)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) All questions carry equal marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (a) “All history is contemporary history.” Discuss.
  - (b) Explain the main features of Church history writing.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (a) Explain the Materialist theory of history.
  - (b) What is post-modernism ? Explain its salient features.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (a) What are the primary and secondary sources ? State their importance.
  - (b) Discuss nationalist school of historiography in India.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (a) Give the outline of your selected research topic.
  - (b) Explain analytical operations of Heuristics and Hermeneutics.

P.T.O.

5. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (a) History and Political Science
- (b) Positivism
- (c) Structuralism
- (d) Hypothesis
- (e) Oral history
- (f) Romila Thapar.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
  - (अ) 'सर्व इतिहास हा समकालीन इतिहास असतो' चर्चा करा.
  - (ब) चर्च इतिहासलेखनाची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
  - (अ) इतिहासाचा भौतिकतावादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - (ब) उत्तरआधुनिकतावाद म्हणजे काय? त्याचे प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
  - (अ) प्राथमिक आणि दुय्यम साधने म्हणजे काय? त्यांचे महत्व विशद करा.
  - (ब) भारतातील राष्ट्रवादी इतिहासलेखन शास्त्राची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) तुम्ही निवडलेल्या संशोधनविषयाचा आराखडा द्या.

(ब) बहिरंग परीक्षण व अंतरंग परीक्षण या विश्लेषणात्मक प्रक्रिया स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) इतिहास आणि राज्यशास्त्र

(ब) प्रत्यक्षतावाद

(क) संरचनावाद

(ड) गृहितक

(इ) मौखिक इतिहास

(फ) रोमिला थापर.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-10

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

**Optional Paper : 14 : British Administrative Policies in India,
1765-1892**

**Optional Paper : 20 : Socio-Religious Reform Movements
in South India**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Discuss the importance of Regulating Act.

(ii) Review the emergence of Executive and Judiciary.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Evaluate the Famine Policy of the British Government.

(ii) Account for the development of the Press and the British Government's policy.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Discuss the rise and growth of Soio-Religious Reform Movements in the 19th century South India.
  - (ii) Assess the movement of Veeresalingam Pantulu.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Discuss the causes and consequences of Sri Narayana Movement in Kerala.
  - (ii) Evaluate the contribution of Annadurai to Socio-Religious Reform Movement in Tamil Nadu.
5. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Industrial Policy
  - (ii) Wood's Dispatch
  - (iii) Queen's Proclamation
  - (iv) Alluri Sitaramarajulu
  - (v) E.V. Ramaswami Naicker (Periyar)
  - (vi) Justice Party.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) नियामक कायद्याचे महत्त्व सांगून चर्चा करा.

(ii) कार्यकारी मंडळ आणि न्यायपालिकेच्या उदयाचा आढावा घ्या.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ब्रिटीश शासनाच्या दुष्काळविषयक धोरणाचे मूल्यमापन करा.
- (ii) ब्रिटीश शासनाचे वृत्तपत्रविषयक धोरण आणि वृत्तपत्रांचा विकास यांचा वृत्तांत द्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) 19व्या शतकातील दक्षिण भारतातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळींचा उदय आणि विकासाची चर्चा करा.
- (ii) वीरेसालिंगम पंतुलू यांच्या चळवळीचे मूल्यमापन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) केरळमधील श्री नारायण चळवळीची कारणे आणि परिणाम यांची चर्चा करा.
- (ii) तामीळनाडूमधील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीतील अण्णादुराई यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
5. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) औद्योगिक धोरण
- (ii) वुडचा खलिता
- (iii) राणीचा जाहीरनामा
- (iv) आल्लुरी सीतारामांजुलु
- (v) ई.व्ही. रामास्वामी नायक (पेरियार)
- (vi) जस्टीस पार्टी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-11

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper : 15 : Gender and Indian History

Optional Paper : 21 : Urban History

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Evaluate the contribution of Indian Historians in the development of Feminist Historiography.

(ii) Discuss the Radical approach of feminism.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Examine the impact of caste and patriarchy on Indian women.

(ii) Discuss the position of women in Hindu Religion.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Discuss the theoretical framework of Urban Studies.
  - (ii) Review the debates in Urban Studies.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Examine the changing patterns of urbanisation in Modern India.
  - (ii) Discuss characteristic features of the urban society.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Simone de Beauvoir
  - (ii) The views about women in Manusmriti
  - (iii) Women liberation
  - (iv) Administrative cities
  - (v) Urban revolution
  - (vi) Planned spaces.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (i) स्त्रीवादी इतिहासलेखनशास्त्राच्या विकासात भारतीय इतिहासकारांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
  - (ii) स्त्रीवादा संबंधीच्या जहालमतवादी दृष्टीकोनाची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भारतीय स्त्रीवर जात आणि पितृसत्ताकता यांच्यामुळे झालेल्या परिणामांचे परीक्षण करा.
- (ii) हिंदू धर्मातील स्त्रियांचे स्थान यावर चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) नागरीकरण अभ्यासाच्या सैद्धांतिक चौकटीची चर्चा करा.
- (ii) नागरीकरण अभ्यासाच्या वादविवादाचा आढावा घ्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) आधुनिक भारतातील नागरीकरणाच्या बदलत्या नमुन्यांचे परीक्षण करा.
- (ii) नागरी समाजाच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]
- (i) सिमॉन-दि-बुव्हा
- (ii) मनुस्मृती मधील स्त्रीविषयक दृष्टीकोन
- (iii) स्त्रीमुक्ती
- (iv) प्रशासकीय शहरे
- (v) नागरी क्रांती
- (vi) नियोजनबद्ध जागा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-12

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper 16 : East Asia : China 1900-2000

Optional Paper 22 : East Asia : Japan 1853-2000

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the political condition of China in the 19th century.

(ii) Evaluate the contribution of Dr. Sun-Yat-Sen to Nationalist revolution.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Review the relations between China and India.

(ii) Examine the modernisation of agriculture in China.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Review the Meiji Restoration in Japan.
  - (ii) Evaluate the role of Japan in World War I.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Examine the role played by General Mac Arthur in the reorganisation and reconstruction of Japan.
  - (ii) Discuss the Foreign Policy of Japan after 1952.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Human Thesis
  - (ii) Modernisation in Military of China
  - (iii) Long March
  - (iv) Treaty of Kanagawa
  - (v) Twenty one demands of Japan
  - (vi) Constitution of Japan 1947.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) 19व्या शतकातील चीन मधील राजकीय परिस्थिती स्पष्ट करा.

(ii) राष्ट्रीय क्रांती मधील डॉ. सन-येत-सेन यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) चीन आणि भारत यांच्यातील संबंधाचा आढावा घ्या.
- (ii) चीनमधील शेतीच्या आधुनिकीकरणाचे परीक्षण करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) जपानमधील मेईजी पुनर्स्थापनेचा आढावा घ्या.
- (ii) पहिल्या महायुद्धातील जपानच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) जपानच्या पुनर्संघटन आणि पुनर्रचनेत जनरल मॅकआर्थरने बजावलेल्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- (ii) जपानच्या 1952 नंतरच्या परराष्ट्रधोरणाची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]
- (i) हुनान प्रबंध
- (ii) चीनमधील लष्कराचे आधुनिकीकरण
- (iii) दिर्घ कूच (लॉंग मार्च)
- (vi) कानागावाचा तह
- (v) जपानच्या 21 मागण्या
- (vi) 1947 ची जपानची घटना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-13

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper : 17 : Archival Studies

Optional Paper : 23 : History of Environment and Ecology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the types of Archival collections.

(ii) State the importance of Art Galleries.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the physical forms of Archives.

(ii) Discuss the importance of Electronic database.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Discuss about the Geographical zones.
  - (ii) Explain the environmental factors for social formation.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Discuss the colonial policy about environment.
  - (ii) Explain the environmental policy of post-Independence India.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Military Archives
  - (ii) Definition of Archives
  - (iii) Microfiche
  - (iv) Climatic zone
  - (v) Ecology
  - (vi) Air pollution.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

- (i) पुराभिलेखांच्या संग्रहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) कला दालनांचे महत्त्व सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) पुराभिलेखांचे भौतिक प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) संगणकीय माहितीचे महत्व यावर चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भौगोलिक विभागांची चर्चा करा.
- (ii) सामाजिक गठण होण्यासाठी पर्यावरणीय घटक कोणते स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) पर्यावरणासंबंधीच्या वसाहतिक धोरणाची चर्चा करा.
- (ii) स्वातंत्र्योत्तर भारतातील पर्यावरणसंबंधीचे धोरण स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]
- (i) लष्करी पुराभिलेखागार
- (ii) पुराभिलेखागाराची व्याख्या
- (iii) सूक्ष्मपत्रपृष्ठ
- (vi) वातावरणीय विभाग
- (v) पर्यावरणीय परिसर
- (vi) हवा प्रदूषण.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-14

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper : 18 : Maritime History of India

(800 AD to 1800 AD)

Optional Paper : 24 : Business History of India

(1858 to 1991)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Give an account about Cholas Naval expeditions.

(ii) Discuss the trade between west cost of India and Africa.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Write an information about the English control over the Sea.

(ii) Discuss about the technology of the maritime world.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Explain the role of Banking Houses in Indian Business.
  - (ii) Discuss the role of Tata in the development of Indian industries.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) What is meant by 'Mixed Economy' ? Discuss its merits and demerits.
  - (ii) Explain the development of Automobile industries.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Importance of Maritime history
  - (ii) Dutch control over the sea
  - (iii) Martanda Varma
  - (iv) Anglo-Bania Alliance
  - (v) Birla group
  - (vi) Service sector in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (i) चोलांच्या सागरी मोहीमांविषयी माहिती लिहा.
  - (ii) पश्चिम किनाऱ्यावरील भारत आणि दक्षिण आफ्रीका यांच्यातील व्यापारासंबंधी चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) इंग्रजांच्या समुद्रावरील नियंत्रणाविषयी माहिती लिहा.
- (ii) सागरी व्यापार विश्वातील तंत्रज्ञानाची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भारतीय व्यवसायामध्ये बँकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) भारताच्या औद्योगिक विकासात टाटांच्या योगदानाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) 'मिश्र अर्थव्यवस्था म्हणजे काय ? त्याच्या गुण आणि दोष याची चर्चा करा.
- (ii) वाहन उद्योगाचा विकास विशद करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे शब्दात लिहा : [20]
- (i) सागरी व्यापारी इतिहासाचे महत्व
- (ii) डचांचे समुद्रावरील नियंत्रण
- (iii) मार्तंड वर्मा
- (vi) इंग्रज-बनिया मैत्री करार
- (v) बिल्ला ग्रुप
- (vi) भारतील सेवा क्षेत्र.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-2

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

(Evolution of Ideas and Institutions in Ancient India

And

Evolution of Ideas and Institutions in Medieval India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Discuss the importance of archeological sources for the study of ancient Indian history.

(ii) Explain the process of transition from 'Jana' to 'Janapada'.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the Saptang theory of state.

(ii) Review the development of agriculture and trade during Gupta period.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Discuss the historiography of the study of medieval India.
- (ii) Explain Shukracharya's theory of state.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain central administration under Delhi sultanate.
- (ii) How far did the Bhakti movement bring about social change in medieval India ?

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (i) Foreign accounts of ancient India
- (ii) Kaliyug
- (iii) Mauryan Kingship
- (iv) Autocracy
- (v) Banjara
- (vi) Banking.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

- (i) प्राचीन भारताच्या अभ्यासाच्या पुरातत्वीय साधनांच्या महत्वासंबंधी चर्चा करा.
- (ii) 'जन' ते 'जनपद' ही संक्रमणप्रक्रिया स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) राज्याचा सप्तांग सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) गुप्तकालातील कृषी व व्यापाराच्या विकासाचा आढावा घ्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) मध्ययुगीन भारताच्या अभ्यासाच्या इतिहासलेखनाची चर्चा करा.
- (ii) शुक्राचार्यांचा राज्यविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) दिल्ली सुलतानशाहीतील केंद्रीय प्रशासन स्पष्ट करा.
- (ii) मध्ययुगीन भारतात भक्ती चळवळीने कितपत सामाजिक बदल घडवून आणला?
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टिपा 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) प्राचीन भारतावरील परकीय वृत्तांत
- (ii) कलियुग
- (iii) मौर्यांचे राजपद
- (iv) एकतंत्र
- (v) बंजारा
- (vi) बैकींग

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-3

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

**Maratha Polity and Socio-Economic History of the Marathas
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) All questions carry equal marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(A) Discuss the useful literary sources of study of Maratha history.
(B) Discuss theory and problem of legitimacy of Maratha kinship.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(A) Explain provincial and village administration under the Marathas.
(B) Review Judicial institutions at central and in the provinces under the Marathas.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(A) Explain the historiography of Socio-Economic study of the Maratha period.
(B) Discuss village life during Maratha period.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(A) Explain social institutions of the Marathas.
(B) Assess agrarian system under the Marathas.

P.T.O.

5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (A) Ashtapradhan Mandal
- (B) Watan
- (C) Maratha Navy
- (D) Primary Education
- (E) Trade Centres
- (F) Banking.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त वाङ्मयीन साधनांनी चर्चा करा.
(ब) मराठा राजपदाचा सिद्धांत आणि त्याच्या वैधतेची समस्या यावर चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) मराठाकालीन प्रांतीय आणि ग्राम प्रशासन स्पष्ट करा.
(ब) मराठाकालीन केंद्रीय व प्रांतीय न्यायिक संस्थांचा आढावा घ्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) मराठाकालीन सामाजिक-आर्थिक अभ्यासाचे इतिहासलेखन स्पष्ट करा.
(ब) मराठाकाळातील खेडेगावातील जीवनावर चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) मराठ्यांच्या सामाजिक संस्था स्पष्ट करा.
(ब) मराठाकालीन जमीन म्हसूल व्यवस्था स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चारावर 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

- (अ) अष्टप्रधान मंडळ
- (ब) वतन
- (क) मराठा नौदल
- (ड) प्राथमिक शिक्षण
- (इ) व्यापारी केंद्रे
- (फ) बँकींग.

munotes.in

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-4

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper 1 & 3

**(Cultural History of Maharashtra and Nature of
Dalit Movement in Maharashtra)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Discuss Maharashtra as a cultural region.

(ii) Explain the concept of 'Maharashtra Dharma'.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Discuss the philosophy and teaching of the Varkari Cult.

(ii) Assess the role of Bhakhar literature in the development of marathi literature.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Discuss Dr. Babasaheb Ambedkar's thoughts on society.
  - (ii) What was Mahad Satyagraha ? Explain its impact on Dalit movement.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Discuss the role of Dr. Babasaheb Ambedkar in the making of Indian Constitution.
  - (ii) Review the movement of conversion to Buddhism.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Culture
  - (ii) Sufi cult
  - (iii) Lavani
  - (iv) Bahiskrit Hitkarani Sabha
  - (v) Dalit Panther
  - (vi) Dalit Rangbhumi.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) 'महाराष्ट्र एक सांस्कृतिक विभाग' यावर चर्चा करा.

(ii) 'महाराष्ट्रधर्म' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) वारकरी पंथाचे तत्त्वज्ञान आणि शिकवणुकीची चर्चा करा.
- (ii) मराठी साहित्यातील विकासासाठी बखर साहित्याच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या समाजाविषयक विचारांवर चर्चा करा.
- (ii) महाड सत्याग्रह काय होता ? त्याचा दलित चळवळीवरील परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भारतीय राज्यघटना तयार करण्यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (ii) बौद्ध धर्मातराच्या चळवळीचा आढावा घ्या.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (i) संस्कृती
- (ii) सुफी पंथ
- (iii) लावणी
- (iv) बहिष्कृत हितकारिणी सभा
- (v) दलित पँथर
- (vi) दलित रंगभूमी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-5

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

**History of Art and Architecture in India : Ancient Period
and**

**History of Art and Architecture in India : Medieval Period
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Take a review of the Art and Architecture of the Harappan Civilization.

(ii) Explain the development of Art and Architecture during Sunga-Stavahana.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the main features of Mathura Style in Gupta Art.

(ii) Write the contribution of Pallava in the development of Art.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Explain the development of Art and Architecture during Parmara, Chandela period.
  - (ii) Review the Art and Architecture in Southern India special reference to Chola, Pandya.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Discuss the various styles of Art and Architecture in Delhi Sultanate.
  - (ii) Mughal Architecture is a combination of Hindu, Persian and Islamic Architecture. Explain.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Mathura School
  - (ii) Rashtrakuts Art
  - (iii) Pala art
  - (iv) Bijapur architecture
  - (v) Western Indian Manuscript Painting
  - (vi) Pahari Painting.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) हराप्पा संस्कृती मधील कला आणि स्थापत्याचे पुनरावलोकन करा.

(ii) शुंग आणि सातवाहनाच्या काळातील कला व स्थापत्याचा विकास स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) गुप्तकालातील मथुरा शैलीची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) कला व स्थापत्याच्या विकासात पल्लवांचे योगदान लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) परमार, चंदेला काळातील कला व स्थापत्याचा विकास स्पष्ट करा.
- (ii) चोल, पांड्याच्या विशेष संदर्भात दक्षिण भारतातील कला आणि स्थापत्याचे पुनरावलोकन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) दिल्ली सल्तनतमधील कला स्थापत्याच्या विविध शैलीवर चर्चा करा.
- (ii) मुघल स्थापत्य हे हिंदु, पर्शियन व इस्लामिक स्थापत्याचे मिश्रण होते स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]
- (i) मथुरा शैली
- (ii) राष्ट्रकुट कला
- (iii) पाला कला
- (vi) विजापुर स्थापत्य
- (v) पश्चिमी भारतीय हस्तलिखित कला शैली
- (vi) पहारी चित्रकला.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-6

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

(Core Paper-7) (Ancient and Medieval Civilization of the World)

And

(Core Paper-10) [History of Modern India (1857-1971)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Discuss the Art and Architecture during the Persian Civilization.

(b) Review the Political Development during the classical civilization of Greece.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Examine the Trade and Commerce during the Arabic Culture.

(b) Review the literature of the medieval west.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Evaluate the Dalit movement during the 20th century India.

(b) Discuss the role of Sardar Vallabhai Patel in merger of States.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Explain the concept of Mixed Economy and examine the first two Five Year Plans.
- (b) Discuss the relations between India and Pakistan from 1947 to 1971.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) Mesopotamian Economy
- (b) Science and Technology during the Greece Civilization.
- (c) Nation-States in France
- (d) Women's Education
- (e) Naval Mutiny 1946
- (f) Preamble of Indian Constitution.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) पर्शियन संस्कृतीकालीन कला आणि स्थापत्य यांची चर्चा करा.
- (ब) अभिजात ग्रीक संस्कृतीकालीन राजकीय विकासाचा आढावा घ्या.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) अरब संस्कृतीकालीन व्यापार आणि उद्योगांचे परीक्षण करा.
- (ब) मध्ययुगीन पश्चिमेकडील साहित्याचा आढावा घ्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) 20व्या शतकामधील भारतातील दलित चळवळीचे मूल्यमापन करा.
(ब) संस्थांनांच्या विलीनीकरणातील सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या भूमिकेची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) मिश्र अर्थव्यवस्था ही संकल्पना स्पष्ट करून पहिल्या **दोन** पंचवार्षिक योजनांचे परीक्षण करा.
(ब) भारत आणि पाकिस्तान यांच्यामधील 1947 ते 1971 या कालखंडातील परस्पर संबंधांची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपा प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]
(अ) मेसोपोटेमियन अर्थव्यवस्था
(ब) अभिजात ग्रीक संस्कृतीकालीन विज्ञान आणि तंत्रज्ञान
(क) फ्रान्समधील राष्ट्र-राज्ये
(ड) स्त्री शिक्षण
(इ) 1946चा नाविक उठाव
(फ) भारतीय संविधानाचा सरनामा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-7

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Core Paper-8 : Debates in Indian History

And

Core Paper-11 : Intellectual History of the Modern West

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Discuss the various aspects of the Aryan debate.

(b) Explain Pre-state formation in Ancient State.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Examine the salient features of the theory of segmentary state.

(b) Explain the contribution of William Jones as the Orientalist Scholar.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Explain the term Renaissance. Critically examine its nature and impact on Modern West.

(b) Discuss the Newtonian revolution and its impact.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) “The French Revolution gives rise to Nationalism”. Do you agree.
- (b) Explain the concept of Imperialism and examine its impact on the modern west.
5. Write any *four* short notes of the following in **100** words each : [20]
- (a) Mahajanapadas
- (b) Theocratic State
- (c) Urbanisation
- (d) Martin Luther King
- (e) Darwinism
- (f) Socialism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) आर्यांच्या विषयी प्रवादाच्या विविध घटकांची चर्चा करा.
- (ब) प्राचीन राज्यनिर्मितीची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) विभाजित राज्यसिद्धांताच्या ठळक वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
- (ब) पौरात्यावादी विचारवंत म्हणून विल्यम जोन्सचे योगदान स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
(अ) प्रबोधन ही संकल्पना स्पष्ट करून तिचे स्वरूप आणि पाश्चात्य जगावरील प्रभावाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
(ब) न्यूटनीयन क्रांती आणि तिच्या प्रभावाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
(अ) फ्रेंच राज्यक्रांतीमुळे राष्ट्रवादाचा उदय झाला ? या विधानाशी आपण सहमत आहात का ?
(ब) साम्राज्यवाद ही संकल्पना स्पष्ट करून आधुनिक पाश्चात्य जगावर पडलेल्या प्रभावाचे परीक्षण करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]
(अ) महाजनपद
(ब) धर्माधिष्ठित राज्य
(क) शहरीकरण
(ड) मार्टिन ल्यूथर किंग
(इ) डार्विनवाद
(फ) समाजवाद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-8

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Core Paper No. 9 : Economic History of Modern India

Core Paper No. 12 : World After World War II (1945-2000)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Explain the Financial Imperialism phase of colonial economy in India.

(b) Evaluate the permanent settlement with its merits and demerits.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Critically examine the Commercialization of Agriculture and its consequences.

(b) Review the Labour Issues till 1942.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Evaluate the Non-Aligned Movement.

(b) Discuss the Palestine Issues in detail.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Critically examine the developments in South-East Asia with special reference to Vietnam War.
(b) Review the disintegration of U.S.S.R. and its consequences.
5. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
(a) Textile Industry
(b) AICTUC
(c) R.B.I.
(d) Korean War
(e) Reunification of Germany
(f) European Union.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) भारतातील वासाहतिक अर्थव्यवस्थेची वित्तीय साम्राज्यवादी अवस्था स्पष्ट करा.
(ब) कायमधारा पद्धतीचे तिच्या गुण-दोषांसह मूल्यमापन करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) शेतीचे व्यापारीकरण आणि त्याचे परिणाम यांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) 1942 पर्यंतच्या कामगार प्रश्नांचा आढावा घ्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) अलिप्त राष्ट्र चळवळीचे मूल्यमापन करा.
(ब) पॅलेस्टाइन प्रश्नाची सविस्तर चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) व्हिएतनाम युद्धाच्या विशेष संदर्भात आग्नेय आशियातील घडामोडींचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ब) सोव्हिएत रशियाचे विघटन आणि त्याचे परिणाम यांचा आढावा घ्या.
5. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) कापड उद्योग
- (ब) आयटक
- (क) आर.बी.आय.
- (ड) कोरियन युद्ध
- (इ) जर्मनीचे पुनरएकीकरण
- (फ) युरोपियन युनियन.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5505]-EXT-9

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY

Optional Paper : 13 : Maharashtra in the 19th Century

Optional Paper : 19 : Maharashtra in the 20th Century

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Critically examine the administrative impact of the West on the 19th century Maharashtra.

(ii) Explain the nature of Renaissance in the 19th century Maharashtra.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Discuss the rise and growth of non-Brahmin consciousness.

(ii) Evaluate the economic transformation of the 19th century Maharashtra.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Examine the nature of the Dalit Movement.
  - (ii) Evaluate the development of Cotton Industry in the 20th century Maharashtra.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
- (i) Discuss the peasants movements in the 20th century Maharashtra.
  - (ii) Review the Sanyukta Maharashtra Movement.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) M.G. Ranade
  - (ii) Deccan Riots
  - (iii) National Consciousness
  - (iv) Sugar Industry
  - (v) Workers Movement in the 20th century Maharashtra
  - (vi) Emancipation of Women.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) 19व्या शतकातील महाराष्ट्रावरील प्रशासकीय प्रभावाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

(ii) 19व्या शतकातील महाराष्ट्रातील प्रबोधनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ब्राह्मणेतर जाणिवेच्या उदय आणि विकासाची चर्चा करा.
- (ii) 19व्या शतकातील महाराष्ट्राच्या आर्थिक स्थित्यंताराचे मूल्यमापन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) दलित चळवळीच्या स्वरूपाचे परीक्षण करा.
- (ii) 20व्या शतकातील महाराष्ट्रातील कापड उद्योगाच्या विकासाचे मूल्यमापन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) 20व्या शतकातील महाराष्ट्रातील शेतकरी चळवळींची चर्चा करा.
- (ii) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचा आढावा घ्या.
5. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) म.गो. रानडे
- (ii) दख्खन दंगे
- (iii) राष्ट्रीय जाणीव
- (iv) साखर उद्योग
- (v) 20व्या शतकातील महाराष्ट्रातील कामगार चळवळ
- (vi) स्त्रियांचा उद्धार.